

**Ämnesprov i svenska och svenska som andraspråk,
engelska och matematik
för skolår 5
vårterminen 2002**

En redovisning av besvarade
lärarenkäter

Enheten för kunskapsbedömning

Förord

Enligt grundskoleförordningen (7 kap. 10 §) kan ämnesprov i svenska, engelska och matematik användas i slutet av årskurs 5 för att bedöma elevernas kunskapsutveckling. I regeringens uppdrag till Statens skolverk (U 1999/3290/S) inkluderas även svenska som andraspråk. I samma uppdrag sägs vidare att de frivilliga ämnesprovets syfte är att ge läraren stöd vid bedömning om eleverna nått uppställda mål. Proven bör i tillämpliga delar även kunna användas i grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och i den grundläggande vuxenutbildningen.

Proven skall ses som en konkretisering av läroplanens kunskapssyn och kursplanernas ämnessyn. I proven ges exempel på hur elevernas arbeten kan bedömas. Exempelen vilar på kursplanernas *mål att sträva mot* och *mål att uppnå i slutet av det femte skolåret* samt på vad som står i avsnitten *Bedömningens inriktning* i samma material.

Redovisningen inleds med en sammanställning gällande alla tre ämnena och därefter redovisas varje ämne för sig.

För ämnesproven för skolår 5 gäller ingen generell sekretess efter maj månad det år de används första gången. Det kan ändå vara bra att tillämpa en viss restriktivitet och t.ex. inte använda tidigare givna prov att öva på innan det ordinarie provet ges. Ett skäl härtill är att det i de nya provomgångarna kan finnas inslag som använts tidigare.

Riksarkivets allmänna råd för bevarande och gallring av nationella prov (RA-FS 2002:2) gäller även ämnesproven för skolår 5. Det innebär att sammanställningar av elevernas provresultat, elevlösningar och ett tomt exemplar av proven bör bevaras i minst fem år. Därefter kan gallring ske i den ordning nämnda författning anger. För ytterligare information om arkivering hänvisas till kommunens arkivansvarige.

Ämnesproven vårterminen 2003

Skolverket vill redan här informera om vad som gäller för ämnesproven för skolår 5 vårterminen 2003.

- Proven i svenska och svenska som andraspråk, engelska och matematik är avsedda att användas **även vårterminen 2004**. Den pärm som kommer i början av vårterminen 2003 är alltså avsedd att användas även vårterminen 2004.
- Varje skolas pärm kommer i år att skickas med posten direkt till respektive skola. Därmed elimineras en länk i distributionskedjan, vilket förhoppningsvis leder till snabbare leverans till mottagande skola.

Stockholm i november 2002

Bengt Fredén
Undervisningsråd

Reaktioner och resultat

En summering av ämnesproven i svenska och svenska som andraspråk, engelska och matematik och vårterminen 2002

Ämnesproven i svenska och svenska som andraspråk, engelska och matematik för skolår 5 har erbjudits skolorna sedan 1996, dels som helt nya prov under de första åren, dels som prov där vissa delar har återanvänts. Provet för 2002 innehåller t.ex. både nya och återanvända delar. Provens syfte är dock desamma: att ge läraren stöd vid bedömning om eleverna nått uppställda mål och att fylla en diagnostisk funktion. Vägledande för konstruktionen av proven är den kunskaps- och ämnessyn som kommer till uttryck i Lpo 94 och i kursplaner 2000.

Lärarnas synpunkter kommer främst till uttryck i enkäten. Antalet inskickade enkäter i år är mellan 1800 och 2000 i de olika ämnena. Elevarbeten skickas in för elever födda vissa datum i början och slutet av året. Provinstitutionerna har fått in ca 500 elevarbeten vardera. Eftersom proven inte är obligatoriska och de lärare som genomför proven omedels sända in besvarade enkäter, bygger redovisningen i den här rapporten inte på ett representativt urval av lärare. Det är därför vanskligt att dra några slutsatser som är giltiga för hela landet om hur ”hur det gick” i provet. Rapporten ger ändå en bild av hur provet har fungerat.

En hel del vet vi dock. Av de lärare som svarat har mellan 75 och 85 procent använt proven med alla elever i klassen. Det finns också möjligheter att byta ut delar av årets prov mot delar i tidigare års provmaterial och att komplettera årets prov med tidigare års delar. Detta gör endast ett fåtal. Vårens textmaterial för alla tre ämnena har som tidigare samlats i ett enda texthäfte, i år med rubriken *Tillsammans!* Våren 2002 har dock inget tema varit gemensamt för de tre ämnena.

Kunskapsprofilerna har använts av ungefär 80 procent av lärarna. Nya profiler konstruerades redan våren 2001, eftersom kursplanerna reviderats år 2000. Den graderade pilen i profilen togs då bort, något som flera kommenterar positivt i årets enkäter. Meningarna om detta är emellertid delade. Profilerna har bedömts som ett mycket bra underlag för utvecklingssamtal och vid planering av åtgärdsprogram. De ger också god information om klassen byter lärare. Många skolor utarbetar egna noteringsblad för att samla in uppgifter om hur många elever som behöver extra stöd. Då aktualiseras också frågan om hur måluppfyllelsen ska markeras om eleven t.ex. har brister inom något mål men i övrigt klarat sig bra.

Kommentarerna till provarbetet i stort visar hur viktigt det är att proven inte endast blir den enskilde lärarens angelägenhet utan hela skolans. I de skolor där skolledningen tar initiativ till information och diskussion kring proven, och där alla lärare är inställda på att det ibland kan behövas vissa omDispositioner i schema/undervisning på grund av att femmorna arbetar med ämnesproven – där blir också utbytet störst. Par- och gruppuppgifter kräver t.ex. ofta att mer än en vuxen är engagerad, något som gör uppgifterna svåra att genomföra, menar vissa lärare. Samtidigt verkar uppgifterna vara mycket uppskattade.

De synpunkter på provanvändningen våren 2002 som presenterats här gäller ämnesproven gemensamt. I nästa avsnitt följer sammanfattningar av lärarreaktioner och elevresultat för varje ämne.

Ämnesprovet i svenska våren 2002

Provet i svenska prövar elevens språkliga förmåga på olika sätt. Varje elev ska komma till sin rätt och därför behöver uppgifterna vara så varierande som möjligt, både inom varje prov och mellan varje års provmaterial. Provuuppgifterna för våren 2002 är samlade under temat *Tillsammans* och innehåller för svenskans del följande delprov.

- 1 *Jag Julia* – ett utdrag ur en litterär text som underlag för läsförståelseuppgifter.
- 2 *Den försvunna katten* – en berättelse som underlag för läsning, samtal och problemlösning. Gruppuppgift tillsammans med matematiken.
- 3 *Att skriva och berätta* – skrivuppgift i anslutning till berättelsen om katten. Eleverna väljer mellan två perspektiv för berättandet.
- 4 *Lekplatsen* – diskussion, planering, motivering. Gruppuppgift tillsammans med matematiken
- 5 *Bildgåta* – bildstudium, diskussion i par och grupp, individuellt skrivande
- 6 Projektuppgift *Kojan* tillsammans med matematiken. Valfri uppgift, ev. i stället för *Lekplatsen*.
- 7 *Mina tankar om att tala, läsa och skriva i skolan*: elevens självbedömning.

Uppgifterna inom temat är konkreta och har uppfattats som intressanta och ofta roliga. Uppgiften *Lekplatsen* ställer stora krav på elevernas förmåga: att enas, beräkna och beskriva, men den har samtidigt givit eleverna en del aha-upplevelser – ”är det så här dyrt med lekredskap” inte minst! Berättelserna om katten blev mestadels engagerade och även roliga och läsvärda. De flesta elever tycks ha valt kattens perspektiv och har berättat livfullt om en rad äventyrligheter!

Lärarenkäten – allmänt om nyttan, bedömningen och elevernas självskattning

Det är många som använder proven och fyller i lärarenkäten! Av 1 940 insända enkäter framgår att 86 % av lärarna har använt provet med hela sin klass och resten har använt vissa delar av årets prov och t.ex. bytt ut läsförståelsedelen mot motsvarande från ett annat år. Av de svarande undervisar 96 % i svenska och endast 4 % i svenska som andraspråk.

Vad har då lärarna rent allmänt ansett om provet? De flesta har utnyttjat möjligheterna att ge kommentarer till frågan om ämnesprovet som helhet. Av dessa framhåller 80 % att det fungerat bra eller ganska bra och att uppgifterna varit varierande. Läsförståelsedelen uppskattades mycket av drygt tre fjärdedelar och visar också på något centralt i elevernas läsförmåga. Provet konkretiserar kursplan och läroplan och tydliggör sådant som kan vara svårt att upptäcka till vardags. Men kritiska röster saknas inte – provet tar mycket tid, särskilt gruppuppgifterna, där det är svårt för en enskild lärare att klara administrationen. Någon framhåller att provet hellre borde ligga i sexan, då femman faktiskt är avklarad. Det verkar tydligt att överlämnandet till en annan lärare i sexan inte alltid fungerar smidigt.

På andra frågor är kommentarerna färre och flertalet har stannat vid att besvara kryssfrågorna där alternativen är givna. En sådan fråga gäller vilken hjälp lärarna haft av provet för bedömningen av elevernas kunskaper i svenska. Alternativen *stor hjälp* och *viss hjälp* samlade 88 % av svaren. Det är en högre andel än i fjol.

Anvisningarna för bedömning anses följdriktigt vara *absolut tillräckliga* eller *i stort sett tillräckliga* av 68 % Ny kunskap om några av sina elevers språkliga förmåga har 62 % fått genom provet, vilket är lite fler än tidigare.

Kunskapsprofilen används av 76 % av lärarna och är uppskattad. Att den är användbar vid utvecklingssamtal framhålls ofta. Profilen är bearbetad sedan förra provet och att slippa graderande pilar framhåller många som något positivt. En del noterar dock att det är svårt att avgöra om eleven nått målen för femman, i synnerhet om profilen är taggig. Anvisningarna bygger på att läraren gör bedömningen av måluppfyllelsen med hjälp av provresultaten och alla andra noteringar. Omdömena ska inte heller tolkas som betyg.

Tanken är att provet inte ska läggas till allt annat utan ingå som en naturlig del i skolarbetet. I stora klasser kan det dock kännas tungt om det inte finns möjligheter att dela gruppen eller få hjälp av någon annan lärare t.ex. vid diskussionsuppgifter eller par/gruppuppgifter. Flera lärare kommenterar hur de arbetat, t.ex. för elever med läs- och skrivsvårigheter: de delar upp arbetet med texterna, läser delar av texterna högt med eleverna eller tar hjälp av speciallärare. Generellt får dessa elever mer tid.

Blanketten för elevernas självskattning har länge haft samma utformning. Den har tagits emot väl av både lärare och elever. Lärarna har uppfattat att eleverna tagit uppgiften på allvar och noga tänkt efter innan de svarat. Elevernas egna åsikter, och därmed deras känsla av ansvar, lyfts fram och ses som betydelsefulla. Flera lärare skriver att de fått veta en hel del, t.ex. om elevernas läsvanor, som de inte tidigare uppmärksammat. Självskattningen har också använts vid utvecklingssamtalen. Ungefär *hälften* svarar även i år att eleverna tagit emot uppgifterna positivt, medan övriga menar att eleverna inte har reagerat i någon riktning. I många skolor arbetar man regelbundet med olika slag av självskattningar och eleverna är därmed vana vid sådana.

Synpunkterna som kommer via enkäterna ger naturligtvis tankeställare för oss som arbetar med att konstruera proven. Att göra anvisningarna för bedömning tydliga och visa skillnader i kvalitet mellan olika elevlösningar arbetar vi ständigt vidare med. Det verkar också vara angeläget att diskutera syftet med olika slags uppgifter men ändå hålla ner omfånget på bedömningsunderlaget.

Vad tyckte lärarna om uppgifterna – och hur lyckades eleverna?

Delprov 1, utdraget ur boken *Jag Julia* har använts tidigare och uppskattats av både lärare och elever. Uppgifterna fångar in centrala delar av elevernas läs- och inlevelseförmåga.

Eleverna har överlag löst de flesta av de tio uppgifterna så att de visat att de förstått texten. På ett citat ur texten "*Båda två såg allvarligt på mig när jag berättade. När jag var klar kunde de liksom inte säga någonting.*" förklarar eleverna varför föräldrarna reagerade som de gjorde när Julia berättat om sin ensamhet i klassen: "*För att dom har varit med om samma sak när dom var små*" eller "*för att de kände Julia smärta*" eller "*dom var lesna för att dom inte kunde göra någonting*". Uppgiften är svår, men även frågor om relationer behövs och de flesta elever har försökt sig på en förklaring även om insikten inte alltid varit så stor som i exemplen ovan.

Delprov 2 med utgångspunkt i en berättelse om en katt som försvinner i den lilla stad som texthäftet delvis handlar om har varit underlag både för gruppuppgifter tillsammans med matematiken och för individuellt skrivande. Som helhet har den betraktats som *bra* och *ganska bra* (80 %) och därmed varit den mest uppskattade gruppuppgiften av de tre i

provet. Den inspirerade barnen, men det var inte lätt att hinna lyssna på allas diskussioner.

Eleverna har arbetat engagerat med uppgiften att följa de fyra barn som är ute och letar efter den försvunna katten. De har använt kartbilden och även skrivit sina kommentarer till uppgiften. Några skriver att den *"var kul"* och att *"alla hjälpte till"*, *"men vi hade olika åsikter om hur vi skulle dela pengarna"* skriver en elev! Påfallande ofta kommenteras själva arbetet i gruppen. Flera som menar att uppgiften gick bra och var rolig svarar nekande på frågan om de lärde sig något nytt. Det kan tolkas som att eleverna känner sig kapabla att använda karta, räkna ut avstånd, klockslag och kostnad. Diskussion och vardagsmatematik klarar de bra!

I valet mellan att skriva om barnens upplevelser när de letade efter katten och att skriva om kattens egna upplevelser under rymningen har majoriteten gjort det senare. Ytterst fantasifulla berättelser om Ruffans äventyr har skapats! Generellt har eleverna lyckats bättre med den vinklingen än med att berätta om barnens letande, där kronologin och förflyttningarna dominerar berättelserna. Också lärarna påpekar att fantasin stimulerades av att barnen kunde leva sig in i kattens äventyr mer än av att föreställa sig själva vara ute och leta.

Kommentarerna aktualiserar frågan om vilken stimulans inför ett lite längre, fritt skrivande som fungerar bra för de flesta. I proven har ju olika modeller prövats, mera för att visa på mångfalden av möjligheter än för att hitta en absolut rätt modell. De grupper som arbetar med konstruktionen av proven är också av den uppfattningen att en längre skrivuppgift alltid bör ingå i provet, något som en och annan lärare ifrågasätter. *"Vi skriver så mycket ändå"*, framhåller en lärare i sin kommentar. Det är naturligtvis utmärkt att mycket tid i skolan ägnas åt skrivande i olika sammanhang. Att eleverna redan tidigt blir vana skribenter är en fantastisk tillgång för dem, inte bara för resten av skoltiden utan för resten av livet. Provets längre skrivuppgift stärker signalen att skrivandet är viktigt. På motsvarande sätt har den muntliga förmågan lyfts fram när varje nationellt prov på alla nivåer även innehåller uppgifter som inte löses med hjälp av papper och penna.

Gruppuppgiften *Lekplatsen* har fungerat bra eller ganska bra (51 %). Lärarnas främsta invändning gäller svårigheten att hinna lyssna på hur eleverna resonerar. Kanske hade det varit bättre om anvisningarna poängterat att man som lärare kunnat välja en eller två grupper att lyssna noga på och lämnat de säkraste grupperna i just den här uppgiften. Förmågan att diskutera och resonera kan andra elever få visa vid annat tillfälle.

De elever som har gjort uppgiften tycks ha uppskattat den. Arbetet har gått bra. Många framhåller att det var roligt och har också lämnat ifrån sig ordentliga kostnadsberäkningar men oftast kortfattade kommentarer till varför de valt just dessa redskap. *"Vi tycker att de här redskapen passar för alla"* och liknande motiveringar, vilket ju är rimligt. Ytterst få har redogjort för själva diskussionen kring valet.

Delprov 5 är en bildgåta med Gaudís fantastiska skorstenar i Barcelona som underlag. Eleverna skulle beskriva bilden, fantisera om vad den föreställer och fundera över hur omgivningen kan tänkas se ut. Här finns inget rätt eller fel utan elevernas uttrycksförmåga och förmåga att associera och skapa mening i det de ser är det centrala. Lärarna tycks delvis ha varit skeptiska till denna uppgift. Ungefär hälften svarar ja på frågorna om det blev livliga diskussioner mellan eleverna, om många lösningsförslag kom fram och om eleverna ville veta det rätta svaret. Någon kommenterar att det nog varit lättare att fantisera för yngre elever, vilket är lite förvånande.

Eleverna har emellertid skrivit både mycket och fantasifullt: *"Det ena tornet ser ut som en mjukglass i olika färger. och det andra ser ut som en kulglass. Jag tror det är gjort av mosaik"* skriver en elev och en annan *"Jag tror det är statyer. Kanske heliga statyer, för ovanliga är dom."* En annan elev skriver bland många andra funderingar *"det kanske är två fontäner, skorstenar eller statyer"* och uttrycker sig så här för att beskriva

en av skorstenarna: *"Jag ser färgglada strutformade föremål på bilden"*, en ganska avancerad formulering. Flera kompletterar med teckningar av bilden.

Projektuppgiften *Kojan* har bara 14 % valt att arbeta med. Lärarna framhåller att tidsbrist är ett viktigt skäl till att inte använda en så pass krävande uppgift. *"Är man ensam i klassen är det omöjligt att klara av en sådan uppgift"* är en kommentar som ofta återkommer, och det är tänkvärt.

Skrivuppgiften till *Kojan* ger eleverna tillfälle att skriva en liten faktatext, där tydlighet och precision i ordval och uppläggning är det som ska bedömas. Så här klart och begripligt kan en elevgrupp formulera sig.

Vi använde oss av masonitskivor till golv, väggar och tak. En vägg hade ingen masonitskiva, eftersom det var en ingång där. På den tomma sidan använde vi oss av bräder som var 1,50 cm långa och 20 cm breda. Bredden på ingången är 60 cm för att man ska kunna komma in. I mitten har vi placerat en trädstolpe för att kunna hålla ihop kojans. eftersom det är 1,50 cm upp till taket och stolpen är 1,80 sticker stolpen upp, men det gör ingenting.

Att den här texten blir så läsbar har också att göra med den omväxlande meningsbyggnaden, användningen av både huvudsatser och bisatser och den lagom personliga tonen.

Engelska

Ämnesprovet för skolår 5 bestod våren 2002 av fem olika delprov, som på olika sätt prövade elevernas receptiva, produktiva och interaktiva färdigheter i engelska, dvs. deras förmåga att lyssna till och förstå talad engelska, läsa och förstå texter av olika slag, kommunicera i tal och skrift samt att växelvis kunna fungera som lyssnare, alternativt läsare och skrivare. Den färdighet som fokuserades mest i varje del är markerad med fetstil nedan.

Del A	<i>At a Party</i>	Muntlig interaktion och produktion
Del B	<i>Pine Camp</i>	Lyssna/förstå, skriva
Del C	<i>The Camp Notice-Board</i>	Läsa/förstå
Del D	<i>What...?</i>	Läsa/förstå, skriva
Del E	<i>Message from the Camp</i>	Skriftlig produktion

Dessutom fick eleverna i delen *My English* göra en självbedömning av sitt lärande och sin egen förmåga i engelska samt beskriva hur ofta och på vilket sätt de använder engelska på sin fritid. De kunde också uttrycka sina åsikter om varje delprov i elevenkäten *What did you think about...?*

Temat för 2002 års prov var *Children's Camps Around the World*. I del A samtalande de med en kamrat som de träffat på en fest, i del B mötte de amerikanska barn som åkt på läger, i del C läste de meddelanden som satts upp på en lägeranslagstavla och i del D läste de och sökte skapa sammanhang i enkla dialoger. I del E låtsades de vara på ett internationellt läger och skrev ett vykort eller brev till sin familj eller en vän. Två delar hade förekommit i tidigare års ämnesprov, nämligen del A (1996) och del B (1997).

Vad tyckte lärarna?

Ca 1 800 lärarenkäter har skickats in i år, vilket är ungefär samma antal som år 2000 och tidigare. Inför denna redovisning har var fjärde enkät valts ut för analys. Värdefulla synpunkter har framförts i de öppna enkätsvaren och många har dessutom skrivit kommentarer till de givna svarsalternativen. Alla enskilda uppfattningar kan inte återges här, men de synpunkter som illustreras med citat har framförts av ett större antal lärare.

Antalet lärare som genomför provet för första gången har fram till i år blivit färre och färre. 1998 var det 80 procent, 1999 43 procent och 2001 35 procent. I år har dock antalet ökat till 40 procent. Av de 60 procent som har erfarenhet av tidigare prov tycker de flesta att det inte finns några större skillnader mellan ämnesproven och att man har hjälp av tidigare erfarenheter. Många anser att proven har utvecklats och att bedömningsanvisningarna har blivit tydligare, och flera föredrar årets prov.

"Proven har blivit bättre och jag har blivit mer rutinerad."

"Har använt alla. Tycker att det varit hög kvalitet på engelskaproven varje år."

Stöd vid bedömning

Det primära syftet med ämnesprovet är att ge läraren stöd vid bedömning om eleverna har nått målen att uppnå i engelska i slutet av det femte skolåret. Ungefär 93 procent av lärarna anser att de har haft stort (35 procent) eller visst (58 procent) stöd av Äp 5 vid bedömningen av elevernas kunskaper i engelska.

Provet har även ett diagnostiskt syfte, vilket innebär att det innehåller uppgifter med bredd och variation, så att såväl en elevs starka som svaga sidor ska kunna belysas. Många uppskattar att provet består av så många olika delar:

"Det är svårt när man har engelska i stora grupper att tydligt kunna se olika elevers förmåga vad gäller tala, lyssna, läsa, skriva. Självklart har man en ganska god uppfattning men det är skönt att få tydligt stöd med hjälp av ämnesprovet."

Resultaten stämmer väl överens med de egna bedömningarna för 61 procent av lärarna och relativt väl överens för 38 procent. Provet blir oftast en bekräftelse på det läraren redan vet, men resultaten har inte sällan nyanserat eller förändrat uppfattningar om enskilda elever. De flesta anser att det är bra att få sin egen bedömning bekräftad.

"Bekräftat i vissa fall, förändrats för de 'tystare' eleverna som ej visat att de kan så mycket tidigare. Förtydligat var problemen sitter hos dem som har svårt."

"Den samlade bedömningen man gör täcker alla delar av språkförmågan. Det känns bra att få svart på vitt på det man anade och hade iakttagit själv."

Nivå/svårighetsgrad

Mer än 95 procent tycker att svårighetsgraden i fyra av delproven (*At a Party, Pine Camp, What...?, Message from the Camp*) är rimlig i förhållande till målen att uppnå i kursplanen. De allra flesta (88 procent) är också nöjda med läsförståelsedelen (*Camp Notice-Board*), men en del anser att provtypen (att kombinera meddelanden med innehållsbeskrivning) är svår för lässvaga elever. En liknande uppgift fanns i 1997 års prov och ansågs då vara en av de lättaste provdelarna. Anslagstavlan i årets prov har dock mer text, men provtypen är densamma.

Liksom tidigare år finns det olika åsikter om huruvida provet i sin helhet är för lätt eller för svårt. En del menar att kravnivån är lågt satt och tycker att man ska kräva mer av eleverna, medan andra är av motsatt åsikt. Oftast har lärare i sina kommentarer utgått från nivån i den egna klassen. *"Antingen är klassen väldigt duktig i engelska eller så är hf-delen för lätt."*

Enligt lärarna har de allra flesta elever upplevt ämnesprovet i engelska positivt. Från att ha varit nervösa och spända i början slappnade eleverna av när de insåg att de kunde en hel del, och många tyckte att proven var roliga och omväxlande. Anpassningar har gjorts för de elever som har funktionsnedsättningar eller svårigheter av annat slag. De har bl.a. fått mer tid på sig eller fått texten förstorad och ibland har enstaka elever fått göra proven tillsammans med en speciallärare i liten grupp. Det bör dock påpekas att vissa anpassningar förändrar de mål som avses bli prövade, t.ex. om en lärare läser upp en text för en elev i stället för att eleven själv läser texten eller om läraren översätter till svenska.

Vilka delar har använts/varit till större nytta?

Nästan alla lärare (99 procent) har använt hörförståelsedelen (del B) och de två läsförståelsedelarna (del C och D). Den skriftliga uppgiften (del E) har genomförts av 96 procent. I år är det 86 procent som har använt den muntliga paruppgiften (del A), vilket är ungefär lika många som de senaste åren. Många påpekar de praktiska problem som paruppgiften ibland medför, men med hjälp av arbetslag och skolledning lyckas man lösa organisationen på de allra flesta skolor. Endast enstaka inspelningar av det muntliga provet har skickats in och därför görs ingen analys av denna del.

Flera lärare tycker det är svårt att säga vilken eller vilka delar som har varit till större nytta eftersom *"...varje prov visar olika delar av elevernas förmåga, så därför är det viktigt att använda samtliga delar."* Liksom tidigare år anser emellertid de flesta att hörförståelsen och den skriftliga uppgiften har varit till större nytta än övriga delar. I år tycker dock lärarna för första gången att den muntliga delen varit till större nytta än de två läsförståelsedelarna.

Underlag för bedömning/kunskapsprofilen

Lärarna är mycket nöjda med bedömningsanvisningarna och tycker att de är tydliga och bra. Nio av tio anser att de har fått tillräckligt med underlag för bedömning av elevernas arbeten. En del anser dock att det är svårt att bedöma elevernas muntliga och skriftliga produktion, och några efterlyser fler och ännu tydligare exempel. Några menar att "*diskussion med kollegor gett ett viss underlag vid bedömningen*". 79 procent använder kunskapsprofilen och de allra flesta tycker att den fungerar bra som underlag vid utvecklingssamtal. Vissa saknar den gamla profilen och "*ritar själv in pilar för att det ska vara enklare att förstå för eleverna och föräldrarna*" eller har gjort egna profiler. En del tycker att det är tidskrävande att fylla i profilerna men ser samtidigt nyttan av att få en samlad kunskapsbild för varje elev.

"En bra sammanfattning av läget och en 'kompass' mot framtiden!"

Vad tyckte eleverna och hur lyckades de?

Av de ca 550 elevarbeten som skickats in har 260 analyserats och bedömts inför denna resultatredovisning. Det framgår både i elev- och lärarenkäter att de flesta elever är positivt inställda till ämnesprovet i engelska. Eleverna fick i sin enkät ange om de tyckte de olika provdelarna var lätta eller svåra, roliga eller tråkiga. I analysen har de fyra skalstegen på respektive skala i enkäten slagits ihop till två: *easy – difficult* och *fun – boring*.

	<i>easy</i>	<i>difficult</i>	<i>fun</i>	<i>boring</i>
Del A: <i>At a Party</i>	86%	14%	88%	12%
Del B: <i>Pine Camp</i>	74%	26%	78%	22%
Del C: <i>Camp Notice-Board</i>	56%	44%	65%	35%
Del D: <i>What...?</i>	82%	18%	76%	24%
Del E: <i>Message from the Camp</i>	75%	25%	76%	24%

Eleverna tycker att den muntliga uppgiften (del A) och läsförståelsen (del D) är de lättaste delarna i årets prov följda av den skriftliga uppgiften (del E) och hörförståelsen (del B). Helt klart är att eleverna upplever läsförståelsen med anslagstavlan (del C) som betydligt svårare än de andra delproven, vilket även lärarna påpekar. Visserligen tycker eleverna att den också är den tråkigaste delen, men det är ändå två tredjedelar som upplever den som rolig. Den roligaste delen är den muntliga uppgiften och det har eleverna tyckt i flera år. Ungefär nio av tio lärare har 2002 använt den muntliga delen med sina elever, vilket är glädjande, eftersom det är den del som eleverna uppskattar mest. En lärare skriver att "*...det var en nyttig upplevelse att se hur mycket varje enskild elev kan prata. Detta finns ju ingen tid för i vanliga fall.*"

Det är intressant att göra en koppling mellan elevenkäten och *My English* – elevernas självbedömningsdel. I årets prov har den utökats med en tankekarta där elever kan markera vad och hur mycket de tycker om olika inslag i engelskundervisningen genom att färglägga olika områden. Medvetenhet om den egna inläringen är enligt kursplanen 2000 ett av målen att uppnå. *My English* används av 92 procent men anses inte vara till större nytta av mer än 30 procent av lärarna. Enligt en lärare har dock "*delen hjälpt mig att se elevens inställning och självförtroende i ämnet.*"

Det är nu allt fler elever som börjar läsa engelska i de lägre skolåren. Enligt elevenkäten har 18 procent börjat i år 1, 23 procent i år 2, 43 i år 3 och 16 i år 4.

I *How well I can do things in English* anger eleverna hur bra de är på att använda språket. De fyra skalstegen i enkäten har förts samman till två i analysen, dvs. *well – not so well* och samma princip har tillämpats i *What I do in my free time* med de två skalstegen *very often – not so often*. Det är intressant att jämföra elevernas självbedömningar 1996 och 2002 eftersom allt fler nu börjar med engelska mycket tidigare. En försiktig tolkning bör dock göras eftersom antalet elevenkäter som ingick i analysunderlaget var

betydligt fler 1996. Nedanstående tabell visar antal elever som anser sig vara bra/ganska bra på att lyssna, tala, läsa och skriva.

	<i>Listen</i>	<i>Speak</i>	<i>Read</i>	<i>Write</i>
1996	87%	86%	82%	84%
2002	84%	87%	76%	85%

Eleverna har gott självförtroende och de flesta tycker att de är bra på att lyssna på och förstå talad engelska, samt tala och skriva, medan något färre tycker de är bra på att läsa och förstå en engelsk berättelse. Jämfört med 1996 tycks dock elevernas självförtroende ha sjunkit något när det gäller läsförmågan. Detta är något som bör studeras vidare.

De vanligaste aktiviteterna på fritiden är att titta på engelskspråkiga filmer och lyssna på engelska sånger (ca 90 procent), därefter att tala engelska (45 procent), att arbeta med engelska på datorer/att skriva (ca 44 procent) och att läsa (22 procent). Jämfört med det första ämnesprovet 1996 har såväl aktiviteterna tala, läsa som skriva ökat. Elevernas användning av datorer har varierat och i år minskat till 44 procent jämfört med 53 procent år 2000.

Del B. Tre fjärdedelar av eleverna tycker att hörförståelsen är lätt och de har lyckats mycket bra på denna del. Mer än hälften lyckas lösa 17 eller fler av de 20 uppgifterna. 89% klarar den i anvisningarna rekommenderade kravgränsen på fler än tio godtagbara lösningar. Eleverna skulle i en del frågor producera egna svar på engelska och de allra flesta lyckas väl med att uttrycka ett begripligt innehåll om än med många variationer på stavning. Det är viktigt att i bedömningen ta hänsyn till om eventuella fel är störande eller förstörande. Vissa svar måste vara helt rätt, t.ex. ett telefonnummer, eftersom en enda felaktig siffra gör att ett samtal aldrig skulle gå fram. Andra svar måste tolkas på ett mer kvalitativt sätt och även elevers felsvar måste analyseras. De elever som har problem med delprov B lyssnar sannolikt selektivt i stället för att lyssna på *hela* dialogen. De fäster sig vid vissa ord och uppfattar sedan inte det övriga som sägs. De allra flesta elever utnyttjar möjligheten att skriva något i den gästbok som avslutar uppgiften och ger därmed ytterligare underlag för lärarens bedömning av deras skriftliga produktion.

Del C. Eleverna lyckas ganska bra på denna läsförståelsedel även om de anser att det är den svåraste uppgiften i ämnesprovet. 87 procent klarar den rekommenderade kravgränsen på mer än fyra riktiga svar och nästan hälften av eleverna lyckas lösa 9 av de 10 uppgifterna. Här prövas både förmågan att lokaliseringsläsa och en mera noggrann och ingående läsning – alltså en annan läsart än vad eleverna kanske är vana vid. De elever som har svårigheter att lösa dessa uppgifter behöver ha hjälp med att utveckla sina lässtrategier. Det är viktigt för läraren att i samtal följa upp hur dessa elever har tänkt när felsvaren analyseras.

Del D. Nästan hälften av eleverna löser tolv eller fler av de femton uppgifterna i denna läsförståelse där eleverna ska läsa korta dialoger och fylla i det ord som saknas i varje fråga. Eleverna tycker att denna del är mycket lätt, men flera behöver bli uppmärksammade på betydelsebärande grammatiska företeelser som pluraländelser. 89 procent klarar kravgränsen på mer än fem riktiga svar. Det visar sig att många har problem med att använda de vanliga frågeorden *when*, *where* och *why* på ett korrekt sätt.

Del E. Många elever visar att de har kommit långt i sin språkutveckling och skriver betydligt mer än ett kort meddelande när de skickar ett vykort eller ett brev från lägret till sin familj eller sina vänner. En lärare skriver: "*Nästan alla elever skrev 1-3 sidor. Kul!*" I stort sett verkar både elever och lärare nöjda med 2002 års ämnesprov i engelska. Det finns naturligtvis också kritiska röster som tar upp arbetsbördan, bedömningen och materialens omfattning, men samtidigt ser man nyttan av att genomföra proven.

"Första gången jag gjorde proven. Positivt överraskad! En bra 'mätare' av kunskapsnivån och en positiv kick åt mig själv (varit osäker innan)!"

Matematik

Ämnesprovet i matematik för år 2002 består av följande delar:

- A Du och matematiken
- B Vi mäter i staden
- C Vi räknar på olika sätt
- D En annorlunda skoldag
- E Frågor om matematik

Provdelen B, C och D prövar vardera ett antal mål i kursplanen i matematik och dessa finns med som delar i kunskapsprofilen. Målen är väl representerade med uppgifter som kräver olika slags kunskap. De mål som inte prövas i årets prov finns med i 2000 års prov.

Delarna A – E är tänkta att lösas individuellt. Gruppuppgifter finns i år under en särskild flik. De är gemensamma i svenska och matematik. Eftersom många lärare upplever att arbetet med gruppuppgifter är svårt att organisera och tar mycket tid i anspråk är detta ett försök att minska provtiden. Den främsta orsaken till gemensamma gruppuppgifter är dock att eleverna kan se att kunskaper inte alltid går att hänföra till separata skolämnen och att man behöver både matematiskt tänkande och klara språkliga uttryck för att lösa problem.

Vad tyckte lärarna?

Många lärare (72 %) anser att omfattningen av provet är lagom. Det är en större andel av lärarna som tycker det i år än tidigare. 12 % anser att provet är för omfattande och här har andelen sjunkit från tidigare år. Ungefär lika stor andel som 2001, 13 %, tycker att provet bör vara mer omfattande. De flesta lärare som gör kommentarer och som tycker att provet bör vara mer omfattande vill att fler områden prövas. De flesta kommentarerna till svaret ”alldeles för omfattande” handlar om gruppuppgifter som bl.a. anses vara svåra att hinna med att bedöma. Lärare som tycker att provet är lagom omfattande ger flest kommentarer.

”Härligt med mindre delprov och att man väver ihop ma/sv.”

”Bra omfång, ger en bra bild med varierande uppgifter.”

Det är 64 % av lärarna som anger att det är bra eller ganska bra att provet endast prövar vissa mål, medan 29 % menar att det är dåligt eller ganska dåligt att det är på det sättet. En större andel lärare är nöjda med årets prov än tidigare. Lärarna inser svårigheten med att pröva alla mål och ger t.ex. följande kommentarer:

”Visst skulle det vara bra att ha ett prov som täcker hela området. Men vi förstår att det skulle bli alldeles för mastigt.”

”Det går utmärkt att komplettera med uppgifter från tidigare prov.”

”Som klasslärare har du en bra bild över elevernas kunskaper, så ämnesproven behöver inte pröva alla delar.”

Det är 10 % av lärarna som har kompletterat årets prov med uppgifter från tidigare prov. De flesta har använt Ämnesprovet 2000 och ur det de uppgifter som prövar bråk och statistik, vilket årets prov inte gör.

De flesta synpunkterna på de olika provdelarna är positiva. För den ena självbedömningsdelen, del A, anger 95 % av lärarna som använt delen alternativet ”bra” eller ”ganska bra” på frågan om vilket huvudintryck de har av delen. För den andra självbedömningsdelen, del E, är andelen som svarar ”bra” eller ”ganska bra” 89 %. Mellan 93 % och 99 % av de lärare som har använt de övriga individuella provdelarna svarar ”bra” eller ”ganska bra”. Kommentarer om materialets delar är av både positivt och negativt slag. De positiva handlar främst om att uppgifterna är bra och roliga, speciellt nämns gruppuppgiften *Lekplatsen på skolgården*. De negativa kommentarerna handlar, som tidigare år, om att gruppuppgifterna tar för mycket tid att genomföra och att bedömningen av dessa är svår. Flera lärare kommenterar att uppgifterna med area och omkrets är svåra för eleverna att klara. En orsak som nämns är att läromedel som används inte behandlar dessa begrepp förrän i senare skolår.

Det är 76 % av lärarna som har använt årets kunskapsprofil och av dem tycker 92 % att den är bra eller ganska bra. En del lärare föredrar kunskapsprofilen från 1999 års prov.

För många lärare (71 %) har uppfattningen om några elevers prestationer förändrats i och med ämnesprovet. Det är en större andel lärare som anser detta i år och även år 2000 än tidigare år. 1999 t.ex. var andelen 59 %. Lärarna anser att de har stöd av ämnesprovet vid bedömningen av elevernas kunskaper i matematik och endast 9 % av lärarna anger att de inte har haft särskilt stort stöd av provet.

De flesta lärarna anser att bedömningsanvisningarna ger tillräckligt underlag för bedömning av elevernas arbeten. Endast 0,4 % tycker att de absolut inte ger ett tillräckligt underlag. De flesta, 62 %, anger alternativet ”Ja, i stort sett”. Lärarna anser också att rekommendationerna till vad som kan begäras att eleverna bör klara är rimliga med tanke på målen att uppnå i kursplanen. Från 1998, då det var 6 % som absolut inte tyckte så, har andelen hela tiden sjunkit och i år är denna andel endast 0,3 %.

Det är 88 % av lärarna som har använt gruppuppgiften *Den försvunna katten*. Så stor andel har inte använt någon av tidigare års gruppuppgifter. 59 % av lärarna har använt *Lekplatsen på skolgården*. Få har använt projektuppgiften *Kojan*. På frågan om vad lärarna anser om gruppuppgifterna väljer drygt 90 % av lärarna som har använt gruppuppgifterna alternativet ”bra” eller ”ganska bra”. *Kojan* har nästan lika stor andel nöjda lärare. Som svar på frågan vad lärarna anser om att årets prov har gemensamma gruppuppgifter med svenskan, svarar ungefär tre av fyra lärare att det är bra eller ganska bra. Det är en stor andel av dessa lärare som motiverar sina svar. Några kommenterar så här:

”Mycket bra uppgifter som minskade ned den totala provmängden.”

”I verkligheten är svenskan blandad med matematiken. Det borde vara så i våra läromedel också.”

”Det främjar en helhetssyn på kunskap.”

Vad tyckte eleverna?

De flesta lärare uttrycker att eleverna har upplevt provet enbart positivt och knappast några anger enbart negativa reaktioner. Eleverna tycker att uppgifterna är roliga.

Del A, *Du och matematiken*, består liksom tidigare år av 16 olika matematiska situationer som eleverna ska ange hur säkra de känner sig inför. Svartalternativen är ”säker”, ”ganska säker”, ”osäker” och ”mycket osäker”. Merparten av situationerna förekommer också i de tidigare ämnesproven. En ny situation finns dock med för att jämförelser med elevernas resultat på liknande uppgifter i årets prov ska kunna göras. På nästa sida visas först de situationer där störst andel elever anger alternativet ”säker”. Resultaten jämförs med tidigare år.

”känner sig säkra”

1996 1997 1998 1999 2000 2002

Du ska räkna ut $8 - _ = 3$	88 %	86 %	88 %	81 %	87 %	86 %
Du ska räkna ut något med miniräknaren.	76 %	75 %	75 %	89 %	86 %	87 %
Du ska titta i tidningen och ta reda på hur länge ett TV-program håller på.			80 %	75 %	79 %	76 %
Du ska arbeta tillsammans med någon.	68 %	69 %	71 %	70 %	74 %	72 %

En annan situation i årets prov, som eleverna känner sig säkra i, är att skriva talet tjugotusentre med siffror. Här känner sig 80 % säkra. Jämförelse med en liknande uppgift i provet visar god samstämmighet då 81 % av eleverna ger ett godtagbart svar. Vad gäller att arbeta för sig själv så känner sig 73 % säkra och att mäta med en linjal 71 %.

Nedan anges de situationer där störst andel elever anger alternativet ”osäker” eller ”mycket osäker”.

”känner sig osäkra/mycket osäkra”	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Du ska arbeta med uppgifter som ser annorlunda ut än vad du är van vid.	27 %	29 %	18 %	24 %	23 %	23 %
Du ska bedöma ungefär hur lång en buss är.		16 %	18 %	28 %	21 %	23 %
Du ska räkna ut $96/3$ utan miniräknare.	22 %	21 %	18 %	23 %	19 %	19 %
Du ska räkna $36 \cdot 100$ utan miniräknare.			14 %	16 %	18 %	15 %

Det är 31 % av eleverna som anger att de känner sig osäkra eller mycket osäkra när de ska använda en karta och ta reda på hur långt det är mellan två platser i verkligheten. Detta stämmer väl med resultatet på en liknande uppgift i provet. Lösningfrekvensen är bara 53 % och ganska många elever har inte försökt att lösa uppgiften.

Vid jämförelser mellan resultaten från de olika åren märks inte någon större skillnad. Den situation som dock har förändrats markant de sista tre åren är att räkna ut något med miniräknaren. En betydligt större andel elever än under tidigare år känner sig säkra i den situationen.

I del E, *Frågor om matematik*, får eleverna bl.a. svara på vilken uppgift de tycker bäst om. Oftast nämner eleverna gruppuppgiften *Lekplatsen på skolgården*. Den individuella uppgift som många uppskattar är den i vilken de ska använda miniräknaren på ett kreativt sätt. Även uppgiften som avslutar denna rapport nämns.

Hur väl lyckades eleverna?

När lärare fyller i kunskapsprofilen för en enskild elev tas också hänsyn till elevens prestationer i övrigt. De resultat som presenteras här bygger endast på den kunskap eleverna visar skriftligt på själva provet. För del B, C och D har 200 slumpvis utvalda elevarbeten av knappt 500 inskickade analyserats. Bland dessa är det ungefär lika stor andel pojkar som flickor som når de rekommenderade kravgränserna.

Eleverna lyckas bäst med del D, *En annorlunda skoldag*, vilken avser att pröva hur eleverna kan använda räknesätten i problemlösning och hur de kan använda miniräknaren. 83 % av eleverna bedöms klara den rekommenderade kravgränsen.

Del C, *Vi räknar på olika sätt*, avser att pröva framförallt om eleverna har en grundläggande taluppfattning som omfattar naturliga tal och om de kan räkna med naturliga tal i huvudet och med hjälp av skriftliga räknemetoder. Det är 80 % av eleverna som uppnår den rekommenderade kravgränsen. 81 % av eleverna klarar att skriva tolvtusenfemtio. Det vanligaste felsvaret är 1 250, som 17 % av eleverna svarar. Det är 77 % av eleverna som i en av uppgifterna kan använda skriftliga metoder vid beräkning av subtraktion. Ungefär lika stor andel behärskar de övriga räknesätten.

I del B, *Vi mäter i staden*, som behandlar jämförelse, mätning och uppskattning av tid, area, omkrets och användning av kartor och skala, når 80 % av eleverna den rekommenderade kravgränsen.

derade kravgränsen. I en av uppgifterna ska eleverna bl.a. rita in en tid på en klocka. Endast 75 % av eleverna besvarar uppgiften på ett godtagbart sätt och 10 % ritade inte in tiden på klockan trots att de klarar att beräkna tidsskillnaden. I ämnesprovet 1999 förekom en uppgift där det också gällde att på en klocka rita visare till en bestämd tid. Då var det 6 % av eleverna som inte klarade detta. Möjligen är de flesta elever, som inte har ritat in visarna i årets prov, osäkra och väljer att avstå från att rita visarna.

Tre av fyra elever visar god begreppsförståelse. De flesta som inte ger ett godtagbart svar har förväxlat area och omkrets.

I en av uppgifterna gäller det att förklara hur högt upp i ett träd en katt sitter. En pojke med sin hund står under trädet. Det är intressant att se hur eleverna har gått tillväga med att skatta pojkens längd och använda den till att uppskatta hur högt upp katten sitter. De flesta avsätter personens längd ca 3 gånger på trädet. Ungefär hälften av eleverna använder en lösningsmetod som ger ett godtagbart svar. De flesta som svarar fel menar att katten sitter 9 m upp i trädet med motiveringen att de har mätt med linjalen och avläst 9 cm. Detta "översätter" de sedan till meter. Även svar som 9 cm och 90 m förekommer. Uppgiften ger många olika godtagbara svar beroende på vilken ålder och längd som eleverna bedömer att personen har och de visar olika kvaliteter i sina lösningar. I Elevlösning 1 nedan visar eleven förtrogenhet med enheterna och med att använda skriftlig metod vid multiplikation. Den andra eleven visar i sin lösning bl.a. kunskap om tal i decimalform och förmåga att föra ett riktigt resonemang.

Elevlösning 1

$$\begin{array}{r} 170 \\ \cdot 32 \\ \hline 510 \end{array}$$

Svar: Jag tror han är ca 5 m och 10 m upp i trädet.

En tonåring pojke är ca 170 cm lång. Mannen på bilden ser ut som en tonåring pojke.

Elevlösning 2

Om killen är typ lika lång som jag är 3 cm, 1,5 m och det är 9 cm upp till katten. Då blir det 4,5 m upp dit.